

A NEMZETI KULTÚRA ÉRTEKEIT KÖZKINCCSÉ KELL TENNI Az Országos Széchényi Könyvtár közművelődési programja

KOVÁCS ILONA

A nemzeti könyvtár új elhelyezése új lehetőségeket kínál és új kötelezettségeket ró a nemzeti értékek gyűjtését és feltárását immár több mint tizennyolc évtizede ellátó Széchényi Könyvtárra. Új épületében, a vári múzeumegyüttesben a gyűjtemény feltehetően nemcsak a kutatók figyelmét vonja majd magára, hanem a hazai és külföldi múzeumlátogatók körében is szélesebb érdeklődésre tarthat számot.

A várható érdeklődésen túl azonban sokkal jelentősebb motívum, ami a könyvtárat közművelődési programja kidolgozására készítette, hogy felelősséget érez a gyűjteményében felhalmozott értékekért, amely generációk odaadó munkája eredményeként méltóképpen reprezentálja a magyar művelődés és a nemzeti kultúra egészének teljesítményeit és korszakait.

A nemzeti könyvtár alapfunkciója az új körülmények között sem módosul, csupán a múzeumi értéként őrzött gyűjtemény további sokoldalú hasznosítására nyílik lehetőség. A gyűjtemény feltárásához a szélesedő kiadványi, valamint az elmélyülő kutatási tevékenység mellett új formában, a közművelődési program is hozzájárulhat. A program célja még a nemzeti könyvtár funkcióinak ismertebbé tétele, hozzájárulás általában az általános ízlésformáláshoz, a kulturált szabadidő eltöltéséhez. Nem utolsósorban arra is gondolunk, hogy a fiatalok, diákok megnyerésével a könyvtárosi szakma számára az ügyet szerető és értő utánpótlás bővítését is segíteni tudjuk, ezért a közművelődési programokba nagy számmal kívánjuk bevonni a fiatalokat: középiskolai diákokat és egyetemi hallgatókat.

Milyen programokat tervezünk?

A múzeumlátogató közönség, minden érdeklődő és természetesen a szakmabeliek számára is megfelelően megtervezett vezetéseket kínál majd a könyvtár. Ezeket a személyes vezetéseken kívül hangosított diafilmsorozatokkal, filmbemutatókkal kívánjuk színesíteni, amelyek megtekintésére egy tervezett audiovizuális stúdióban kerül majd sor. Számítva a külföldi látogatókra, mindezt a magyar mellett idegen nyelveken is el kell készíteni. A bejáratnál a könyvtár értékeit bemutató képeslapokat, diasorozatokat és tájékoztató kiadványokat vehetik meg a látogatók.

A klasszikus közművelődési formák közé tartoznak a kiállítások, s a könyvtár tevékenységébe sem új feladat a kiállítások rendezése. Az új épületben azonban sokkal jobb feltételek között, tehát jóval nagyvonalúbb tervekkel indulhat a kiállítási tevékenység.

Az OSZK könyvmúzeumi funkciójából természetesen következő állandó kiállítások mellett, amelyek külön az e célra tervezett kiállító termekben várják majd a látogatókat, az alkalmi kiállítások, bemutatók is a korábbi gyakorlatnak megfelelően folytatódnak. Bőséges témát szolgáltatnak ehhez az évfordulók vagy a könyvtár gyűjteményének eddig kevésbé ismert állományrészeinek, darabjainak a bemutatása. Ezt szolgálja még a "hónap műtárgya" típusú bemutató mintájára az "OSZK értékei" vagy "nemzeti kultúránk értékei" című sorozat, amelynek keretében rendszeres időközönként a gyűjtemény egy-egy reprezentatív darabját, megfelelő tájékoztató előadások és diafilmek kíséretében állítanánk ki.

A 260 főt befogadó előadóterem új lehetőséget biztosít előadások szervezéséhez. Bemutatkozhatnak a könyvtár kutatói, de külső előadók meghívását is tervezzük. Lehetőség nyílik ebben a formában munkatársaink kutatási eredményeinek megismerésére, az irodalmi, művészeti és tudományos élet figyelemre méltó eredményeinek közvetítésére. Nem kevésbé fontos cél, hogy az előadók sorába szeretnénk meghívni a határon túli magyar intézmények munkatársait intézményük vagy saját kutatási eredményeik bemutatására. A hazánkban ösztöndíjasként tartózkodó külföldi kutatók meghívása sem érdekelten lehetőség sem az idegen nyelvet kedvelők, sem a szakmai érdeklődők számára.

Nem jut majd kisebb szerep az ankétoknak és vitáknak, amelyek akár rendszeres vitafórumot biztosíthatnak a nemzeti könyvtermés újonnan megjelent alkotásairól, és mód lesz arra is, hogy más intézmények, szervezetek itt tartsák összejöveteleiket, vitáikat, ankétjaikat.

Tervezünk színelőadásokat, irodalmi matinékat, irodalmi esteket rendezni, akár a Várszínházzal szövetkezve, akár más előadói gárdával összefogva. Úgy gondoljuk, hogy a könyvtár közművelődési feladataihoz leginkább az illene, ha elsősorban az elfelejtett műfajok (iskoladramák, széphistóriák stb.) színrevitelét tennénk lehetővé, vagy olyan irodalmi, történelmi vagy kultúrtörténeti tényeket tennénk közismertté, irodalmi összeállítás keretében, mint pl. Széchényi kultúrpolitikája vagy a nemzeti intézmények (akadémia, színház, könyvtár) létrejöttének körülményei, vagy pl. a Mátyás király könyvtárában lezajlott symposionokat tudományos eszmecsereket elevenítenénk fel.

A középiskolákkal és a felsőoktatási intézményekkel kialakítandó kapcsolat eredménye lehet, hogy bizonyos órákat, szemináriumokat, szakköri foglalkozásokat a könyvtárban tartanak, amelyekhez fel lehet használni a könyvtár állományát és speciális szolgáltatását. A lehetőségek végtelen variációi közül csak néhányat említünk: irodalmi óra, történelem óra, zenei foglalkozás, a könyvtárkezelői fakultáció órái, az egyetemi és főiskolai könyvtár szakos hallgatóknak helyszíni bemutatók stb. A könyvtár szakembereinek igénybevételével további szakköri és szemináriumi munkák várhatók pl.: a tudományos munka eszközei, könyvtárhasználati ismeretek, restaurátor szakkör, fotoszakkör stb. Szeretnénk a hungarika gyűjtőmunka inspirálására, a hungarika program mibenlétének és fontosságának megismertetésére a könyvtár legértékesebb hungarika dokumentumainak bemutatására Hungarika Klubot indítani.

Az előadóterem mellett a kisebb és zárt csoportok programjai számára a könyvtár klubhelyisége is otthont adhat, a kiállítások és zenei programok számára pedig a szép előcsarnok, az impozáns lépcsőház is hasznosítható lesz.

Közművelődési tevékenységünket nem kívánjuk környezetünkől elszigetelten végezni. Együtt kívánunk működni a szomszédságunkban működő múzeumokkal, intézményekkel, programjaink kialakításakor számításba kell vennünk a Várszínház, a kongresszusi terem és minden intézmény rendezvényeit. Reményeink szerint számos értékes együttműködési lehetőségre nyílunk majd alkalom.

FOLYÓIRAT-TÚLTERMELÉS – ELEKTRONIKUS PUBLIKÁCIÓ. A folyóiratok jövőjéről szóló vita zajlott le a közelmúltban a *Science* hasábjain. *Folyóirat-túltermelés* címmel E.P. Ney (1983. nov. 4. 456.p.) arról ír, hogy a megjelenő folyóiratok túl nagy száma miatt a könyvtárak a folyóiratok foglyaivá válnak. Sok helyen a raktári férőhelyek 65–70%-át a folyóiratok foglalják el, és a beszerzési keret 75–80%-át folyóiratok vásárlására fordítják. A szakirodalom túltermelésének egyik oka, hogy a tudományos életrajzokban nagy jelentőséget tulajdonítanak a publikációs jegyzéknek, emiatt gyakori az alacsony színvonalú írás. Mi a megoldás? A legtöbb egyetemi könyvtárból kidobni a folyóiratokat, és egy-egy nagy folyóiratkönyvtárat létrehozni? A tapasztalat azt mutatja, hogy a kutatóknak szükségük van a folyóiratcikkek másolatára. A minnesotai Institute of Technology könyvtárában már úgy működik a másolatszolgáltatás, hogy az igénylő telefonon közli kérését, amelyet magnóra rögzítenek, és másnap kézhez kapja a kért cikk másolatát. G.L. Trigg: *A folyóiratok jövője* (1983. dec. 2. 966.p.) címmel fűz megjegyzéseket Ney írásához. A publikációk nagy száma valóban gondot jelent, s a cikkek, amelyek napvilágot látnak, nem mindig érdemesek a megjelenésre. A szerkesztők sem tudnak ennek gátat szabni, mert ők nemcsak saját véleményük, hanem a folyóiratot támogató tudományos közösség és az olvasók véleményét is figyelembe veszik, így befolyásuk korlátozott. A folyóirat túltermelést a tudásmennyiség növekedése is okozza. A Ney által javasolt drasztikus megoldás hiba volna. Ha a folyóiratok nem volnának hozzáférhetőek a tudományos könyvtárakban, akkor éppen a kutatókhoz, akiknek ezekre a legnagyobb szükségük van, nem juthatnának el. Ha a másolatszolgáltatások elterjedése miatt csökken az előfizetés, ez a folyóirat drágulását vonja maga után, hiszen a kiadó az előfizetési díjakból fedezi a kiadás költségeit, és végül a folyóirat gazdaságtalanná válik. Nem valószínű, hogy ez a kívánt megoldás. *Elektronikus publikáció* címmel mondott véleményt a fenti elméletekről R.F. Clarke (1984. febr. 3. 440.p.) A Ney által javasolt nagy folyóiratkönyvtárak pl. a chicagói Center for Research Libraries vagy a British Library Lending Division már egy évtizeddel ezelőtt kifejlődtek, viszonylag rövid idő alatt, és olcsón szolgáltatnak másolatot, és gyűjtőkörük széles területet ölel fel. A másolatszolgáltatás valóban kiszorítja a folyóiratok hagyományos használatát, és veszélyezteti a folyóiratok létét. A különböző kiadók kísérleteznek teljes szövegek közlésével online módon, a hagyományos publikációk alternatívájaként. Ezek a kísérletek azt jelzik, hogy az elektronikus publikáció a tudományos közlés elsőrendű eszköze lesz. Lehet, hogy ez a megoldás. (DÖMÖTÖR Lajosné tudósítása)